

**OVER
MORGEN**

Onderzoek kansen en belemmeringen zon op dak in West Betuwe

17 juli 2020

rapportage.

Inhoudsopgave.

- 1 **Inleiding**
- 2 **Potentie zon op daken**
- 3 **Belemmeringen voor ondernemers**
  - 3.1 Welke belemmeringen ervaren ondernemers?
  - 3.2 Wat kan ondernemers helpen om de stap naar zonnepanelen te maken?
  - 3.3 Wat kan de gemeente hierin betekenen?

Inleiding

Bij de energietransitie staan we voor de enorme opgave om onze energie op een duurzame manier op te wekken. De duurzame energieproductie op land zal grotendeels met behulp van windmolens en zonnepanelen gebeuren. Gezien de beschikbare ruimte in Nederland is het belangrijk om een goede afweging te maken hoe hier mee om te gaan. In Nederland bevinden zich ruim 140.000 panden met een dakoppervlak groter dan 1.000 m². Deze daken hebben een gezamenlijk oppervlak van bijna 37.000 hectare. Uit de benchmark van Over Morgen in oktober 2019 werd duidelijk dat in Nederland 93,5% van het potentieel beschikbare dakoppervlak van bedrijfsdaken nog geen zonnepanelen heeft¹. In West Betuwe komt dit percentage volgens de benchmark neer op 95%.

Ook provincie Gelderland ziet het belang van het benutten van grote bedrijfsdaken voor zonnepanelen. Daarom is zij in 2019 het traject Verzilver uw dak gestart, waar gemeente West Betuwe ook aan deelneemt. In de concept Regionale Energiestrategie van FruitDelta Rivierenland wordt er vanuit gegaan dat 20% van de grote daken in 2030 bedekt is met zonnepanelen². Gemeente West Betuwe heeft in het coalitieakkoord het streven uitgesproken dat de hele gemeente in 2030 energieneutraal is. Ook is daarbij benoemd dat het belangrijk is om de daken voor zonnepanelen te benutten³. Kortom, vanuit verschillende hoeken wordt de potentie van zonnepanelen op bedrijfsdaken gezien en is er ambitie om hierop in te zetten. Maar hoe groot is deze potentie daadwerkelijk? En vanwege welke redenen zijn nog veel bedrijfsdaken onbenut? En wat kan ondernemers helpen om de stap naar zonnepanelen wel te zetten? In dit onderzoek worden deze vragen onderzocht.

Potentie zon op daken

De potentie van zon op daken is onderzocht aan de hand van een GIS data-analyse. Waar geen cijfers bekend zijn, is uitgegaan van kengetallen in de berekeningen.

Hoeveel dakoppervlak is er in gemeente West Betuwe?

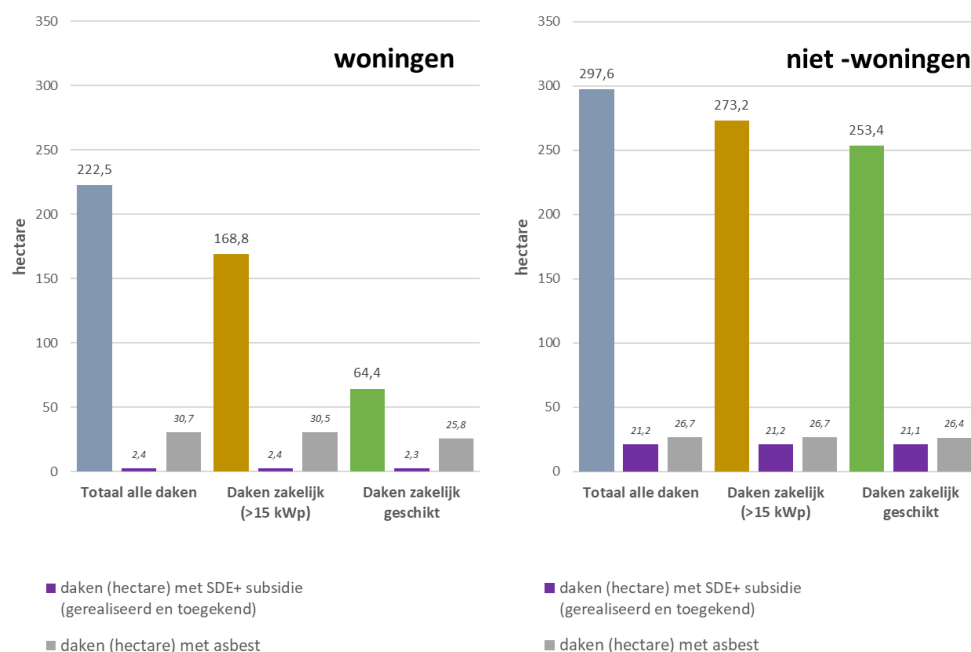
In totaal zijn er in de gemeente 28.259 daken. Bij elkaar is dit 521 hectare. Hiervan zijn 19.349 daken / 223 hectare van woningen en 8.910 daken / 298 hectare van niet-woningen. Kleine daken (o.a. schuurtjes) van kleiner dan 25 m² zijn buiten beschouwing gelaten. Daarnaast zijn kassen uitgesloten in deze analyse.

¹ Bron: <https://benchmarkzon.overmorgen.nl/>

² Bron: <https://www.resrivierenland.nl/wp-content/uploads/Concept-RES-20200331.pdf>

³ Bron: <https://www.westbetuwe.nl/file/868/download>

Hoeveel daarvan kan gerekend worden tot zakelijk met een potentie van > 15 kWp zonne-energie? En is geschikt qua ligging?

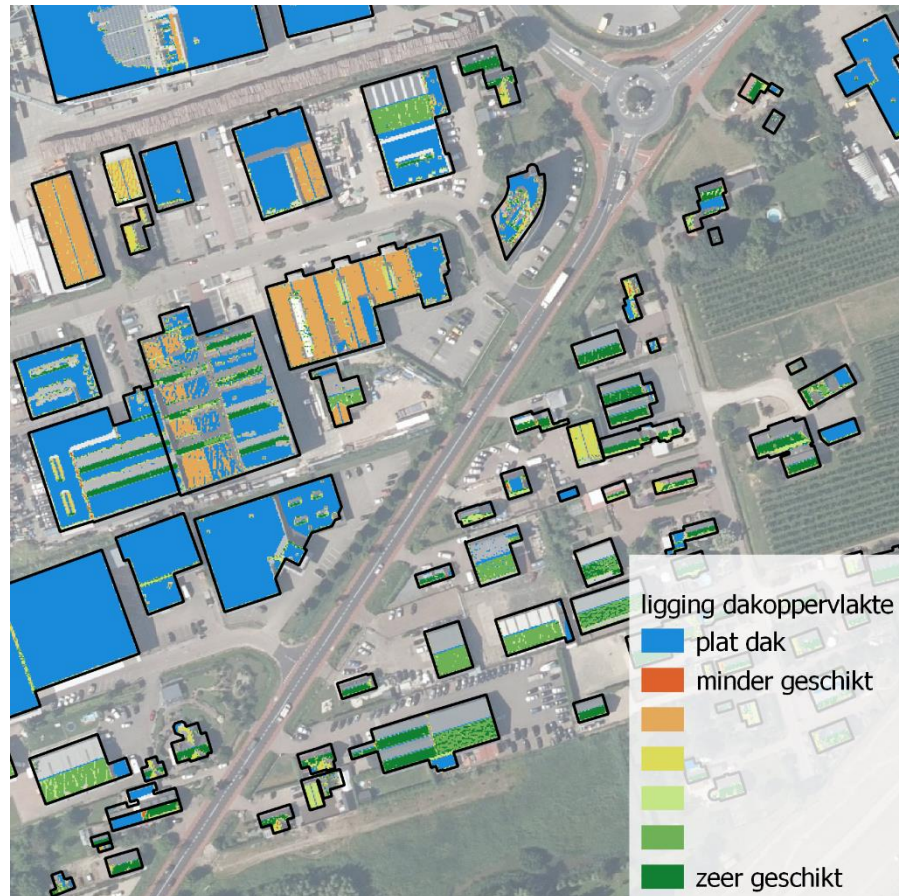
Figuur 1: aantal hectare dakoppervlakte

Een zakelijk dak ofwel een dak waar meer dan 15 kWp vermogen opgesteld kan worden, komt overeen met een dak waar ruimte is voor meer dan 45 panelen (als er uitgegaan wordt van een paneel van 350 Wp). Op een schuin dak kunnen de panelen zonder tussenruimte naast elkaar worden gelegd. Op een plat dak zullen de panelen schuin worden geplaatst. Om niet in elkaars schaduw te staan is er op een plat dak dus ruimte nodig tussen de panelen. We nemen aan dat op een plat dak ongeveer twee keer zoveel ruimte nodig is voor het installeren van panelen.

In totaal zijn er 14.209 daken die tot zakelijk gerekend kunnen worden. Bij elkaar is dit 442 hectare. Hiervan zijn 10.426 daken / 169 hectare woningdaken en 3.783 daken / 273 hectare van niet-woningen. Hierbij is gekeken naar de totale oppervlakte van een dak en nog niet naar het geschikte oppervlakte van het dak voor panelen.

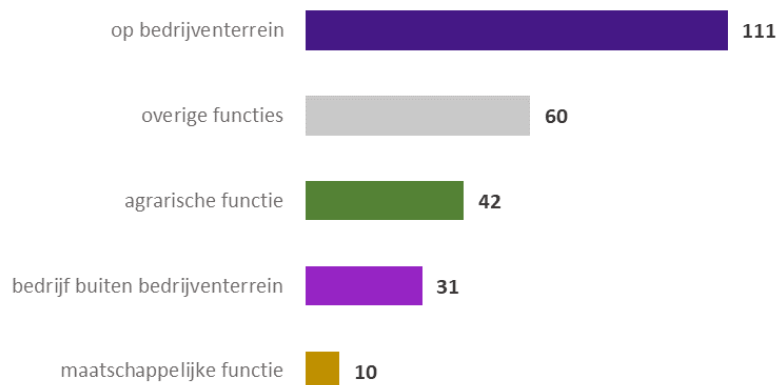
Een dakoppervlakte is geschikt als de ligging ten opzichte van de zon goed is en als het dak een goede jaarlijkse zonstraling heeft. Als alleen wordt gekeken naar zakelijke daken met geschikt dakoppervlakte komen we tot de volgende aantallen: 1.489 / 64 hectare zakelijke woondaken en 2.381 / 253 hectare zakelijke niet-woondaken.

Op een aantal daken in de gemeente zijn al zonnepanelen geïnstalleerd of is een aanvraag gedaan. Er is gekeken naar welk deel van de daken beschikt over een SDE+ subsidie en is gerealiseerd en waar deze is toegekend maar nog niet gerealiseerd. Van de geschikte zakelijke woondaken is dit 3,6%. Voor de geschikte zakelijke niet-woondaken is dit 8,3%.

Figuur 2: analyse geschikte dakoppervlakte per dak

Als gekeken wordt naar de functie van de geschikte daken komen we tot de volgende verdeling. De meeste zakelijke geschikte daken liggen op een bedrijventerrein.

Figuur 3: verdeling van zakelijke geschikte daken naar functie (in hectare)

Hoeveel dak van het dakoppervlak is belegd met asbest?

In 2018 heeft provincie Gelderland een inventarisatie van asbestdaken uit laten voeren door NEO. Deze inventarisatie is gedaan door luchtfoto's en straatbeelden te combineren met gegevens uit diverse basisregistraties⁴. Na het combineren van deze inventarisatie met onze analyse blijkt dat er van de geschikte zakelijke daken in totaal 523 daken asbestverdacht waren. Deze daken hebben een totale oppervlakte van circa 52,2 hectare. Hiervan zijn 353 daken / 25,8 hectare op woningen en 170 daken / 26,4

⁴ Bron: Asbestinventarisatie NEO, 2018

hectare op niet-woningen. Uitgedrukt in percentages zien we dat 40% van de woondaken asbestverdacht is en 10% van de niet-woondaken.

Hoeveel dakoppervlak is geschikt qua constructie?

Er zijn geen precieze kengetallen bekend waarmee gerekend kan worden. Wel blijkt uit de praktijk dat circa 20% van de daken niet geschikt is voor zonnepanelen. Ongeveer 30% van daken is niet direct geschikt, maar kan met kleine of grote aanpassingen geschikt gemaakt worden⁵. En ongeveer 50% van de daken is direct geschikt. Deze getallen zijn genoemd naar aanleiding van ervaringen in het land. Of deze getallen ook opgaan voor West Betuwe, zal de praktijk moeten uitwijzen. Daarbij is het voorafgaand aan het installeren van de zonnepanelen altijd belangrijk om zeker te weten en/of te laten berekenen dat de dakconstructie dit kan dragen vanwege veiligheid.

Afstand tot de netaansluiting

Over het algemeen kunnen daken met een zonnepaneleninstallatie tot 2 MW op het lokale net worden ingevoerd. Installaties met een groter vermogen worden aangesloten op een transportverdeelstation. Deze liggen doorgaans binnen de stads- of dorpskernen. De totale omvang van de installatie in relatie tot de afstand tot het invoedstation voor grotere daken is dan ook maatwerk en niet direct vanzelfsprekend. Ook kan de beschikbare transportcapaciteit een belemmering zijn. Deze is voor grotere daken eerder een uitdaging dan de kleinere daken.

3

Belemmeringen voor ondernemers

Ondanks dat het installeren van zonnepanelen veel voordelen met zich meebrengt, kunnen ondernemers verschillende belemmeringen ervaren. In dit hoofdstuk bespreken we mogelijke belemmeringen. Er wordt gekeken naar wat kan helpen om deze belemmeringen te overkomen. En er wordt besproken welke rol de gemeente hier eventueel in kan spelen.

De belemmeringen van dakeigenaren zijn geschetst aan de hand van opgedane kennis door verschillende zon op dak trajecten, waaronder Verzilver uw dak. Daarnaast is een tiental ondernemers in gemeente West Betuwe met potentieel kansrijke daken telefonisch benaderd om een beeld te krijgen van de belemmeringen waar zij tegen aan lopen, dit als verificatie en aanvulling. Vanwege gevoeligheden is er voor gekozen deze namen niet openbaar te maken.

3.1

Welke belemmeringen ervaren ondernemers?

Investering

Het realiseren van zonnepanelen op het dak gaat doorgaans gepaard met een grote investering in de installatie en mogelijk ook de aansluiting daarvan. Er zijn bedrijven die de investering te groot vinden of die onvoldoende financiële (liquide) middelen hiervoor hebben. Zo kan de investering bijvoorbeeld een te groot beslag leggen op de beschikbare financiële middelen of ondernemers vinden het simpelweg te duur.

Terugverdientijd

Een andere reden welke vaker genoemd wordt, gekoppeld aan de hoogte van de investering, is de terugverdientijd. De terugverdientijd varieert natuurlijk per businesscase, maar gemiddeld ligt deze tussen de 8 en 12 jaar voor grote daken. Dit

⁵ Bron: <https://www.dlvadvies.nl/nieuws/nieuwsarchief/dak-berekend-op-zonnepanelen/1102?ybcookie=approve>

vinden sommige ondernemers een te lange tijd, waardoor dit voor hen niet aantrekkelijk is. Dit kan bijvoorbeeld ook komen door aanstaande verhuisplannen van een bedrijf, zoals het geval was bij een van de ondernemers die gesproken is in het kader van deze rapportage.

SDE+(+) subsidie

Door middel van de SDE+(+) subsidie stimuleert de rijksoverheid de exploitatie van duurzame energie projecten, waaronder zonne-energie projecten. De kosten van het opwekken van duurzame energie zijn nu nog vaak hoger dan die voor het opwekken van energie uit fossiele brandstoffen. De SDE+(+) subsidie zorgt ervoor dat er een sluitende businesscase ontstaat. Deze subsidie is een exploitatiesubsidie voor de onrendabele top. Dit betekent dat de subsidie pas wordt uitgekeerd wanneer de duurzame energie daadwerkelijk is geproduceerd.

Deze SDE+(+) subsidie kan worden aangevraagd tijdens een openstellingsronde van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). RVO beoordeelt vervolgens of er subsidie wordt toegekend aan het project. Indien dit niet wordt toegekend, is in veel gevallen de businesscase niet rond, waardoor het voor de ondernemer niet aantrekkelijk is om zonnepanelen op het bedrijfsdak te realiseren. Het niet toegekend krijgen van SDE+(+) subsidie kan dus als een belemmering gelden.

De SDE+ najaarsronde van 2019 is fors overtekend, hierdoor hebben veel aanvragers geen SDE subsidie toegekend gekregen. In het kader van Verzilver uw dak hebben we dit ook ervaren. Er is geen data bekend van het totale aantal ondernemers in West Betuwe waarvoor dit een belemmering was.

Dakconstructie

Een heel belangrijk punt bij zonnepanelen op het dak installeren, is de dakconstructie. Het is essentieel dat de dakconstructie goed berekend is op het gewicht van de zonnepaneleninstallatie. Een constructieberekening van een expert wijst uit of de dakconstructie voldoende sterk is. Indien dit niet het geval is, kan in sommige gevallen versterking van de dakconstructie een oplossing zijn. Het versterken van de dakconstructie is een extra investering. Deze investering kan een belemmering zijn.

Asbest

In 1993 is de beroepsmatige toepassing van asbest in de bouw gestaakt⁶. Er zijn echter nog steeds daken waar asbest op ligt. Deze daken verouderen en verweren, in het kader van veiligheid en gezondheid is het van belang dat deze tijdig worden verwijderd. Het verwijderen van een asbestdak gaat gepaard met kosten⁷. In het geval men zonnepanelen op het dak wil, zal deze eerst het asbest moeten verwijderen en moeten investeren in de vernieuwing van het dak. De ondernemer kan ervoor kiezen om daarna gelijk zonnepanelen te realiseren, maar de investering is op dat moment dus wel groter. Het is niet bekend bij hoeveel ondernemers dit een belemmering is om zonnepanelen op dak te realiseren.

Dakonderhoud

De technische levensduur van zonnepanelen is 25 tot 30 jaren. De dakhuid dient ook geschikt te zijn voor deze periode. In meerjarige onderhoudsplannen is doorgaans het moment van vervangen van de dakhuid opgenomen. Veelal zijn gebouweigenaren niet genegen om de dakhuid vervroegd te vervangen en de benodigde investering hiervoor eerder te plegen dan ingepland.

---

⁶ Bron: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/asbest/asbest/toepassing-nederland/>

⁷ <https://www.infomil.nl/onderwerpen/asbest/asbestdaken/>

Onzekerheid bij de ondernemer

Een andere reden belemmering voor ondernemers om (nog) niet te kiezen voor zonnepanelen op het dak is onzekerheid ten aanzien van de huidige bedrijfsactiviteit. Denk aan onzekerheid over de ontwikkeling van het bedrijf en de economie. Blijft de ondernemer de komende 15 jaar in hetzelfde pand? Blijven de zaken goed gaan? Komt er een nieuwe financiële crisis aan? Ook de huidige Corona crisis brengt veel onzekerheid met zich mee. Een paar ondernemers gaven aan momenteel niet te willen investeren in zonnepanelen vanwege deze onzekerheden.

Onzekerheid vanuit derden / instanties

Naast onzekerheid ten aanzien van de huidige bedrijfsactiviteit, ervaren ondernemers ook onzekerheid vanuit derden / instanties. Denk daarbij aan de ontwikkeling van de energiemarkt, verandering van wet- en regelgeving, instandhouding salderingsregeling en potentiële fiscale gevolgen.

Netschaarste en afstand tot de netaansluiting

De energie die opgewekt wordt met zonnepanelen op bedrijfsdaken kan voor eigen verbruik worden ingezet, maar wordt vaak ook (deels) teruggeleverd op het net als gevolg van ongelijktijdigheid tussen het opwekken van energie en het verbruik. Om dit mogelijk te maken is het nodig dat er voldoende netcapaciteit beschikbaar is. In West Betuwe is er een verdeling: in een gedeelte is er transportcapaciteit beschikbaar en in een gedeelte is er reeds beperkt transportcapaciteit beschikbaar volgens de kaart van netbeheerder Liander⁸. Er zijn geen cijfers bekend voor hoeveel ondernemers dit momenteel een belemmering is in West Betuwe.

Een andere belemmering kan de afstand tot de netaansluiting zijn. Bij een grotere afstand, is er ook een langere kabel nodig. Dit is kostbaar, waardoor de businesscase onder druk kan komen te staan. Dit is een belemmering die van toepassing kan zijn in het buitengebied en bij grotere bedrijfsdaken (vanaf ca. 20.000 m²). De mogelijkheden moeten per project specifiek worden onderzocht.

Kennis en kunde

Een andere belemmering is het gebrek aan de juiste kennis en kunde. Een greep uit vragen die kunnen spelen bij ondernemers: wat komt er kijken bij zonnepanelen op dak? Welke subsidieregelingen zijn er? Hoeveel panelen passen er op mijn dak? Uiteraard kunnen ondernemers zelf kennis hierover op doen of kunnen zij in zee gaan met een partij die hen daarbij kan helpen. Hierbij is een veel gehoord bezwaar dat er een overdaad is aan ondoorzichtige en onbetrouwbare informatie alsmede een grote diversiteit aan aanbieders. De ondernemers “zien door de bomen het bos niet meer”. Ondernemers hebben deze kennis nodig om een afweging te maken over zonnepanelen op hun bedrijfsdak. De behoefte aan de juiste kennis en kunde is ook onderschreven door enkele ondernemers die in het kader van dit onderzoek gesproken zijn. Een van de ondernemers gaf zelfs aan niet alleen op zoek te zijn naar kennis en expertise rondom zonnepanelen op dak, maar ook om zijn bedrijfsgebouw aardgasvrij te maken.

Prioriteit

Steeds meer ondernemers besteden aandacht aan duurzaamheid en duurzaam ondernemen. Uiteraard varieert het per ondernemer in hoeverre dit onderwerp aandacht krijgt. Ondernemers zijn druk met hun bedrijf en logischerwijs is dat de prioriteit. Er is dan vaak ook beperkte tijd om te informeren, kennis op te doen van bijvoorbeeld zonnepanelen op dak en op zoek te gaan naar een installateur. Ook zijn er uiteraard ondernemers die niet met duurzaamheid of zonnepanelen bezig zijn. De aandacht gaat uit naar het gezond houden van het eigen bedrijf. Mogelijke

---

⁸ Bron: <https://www.liander.nl/Transportcapaciteit/gelderland/kaart-terugleveren>

investeringen richten zich op andere aspecten. Enkele ondernemers gaven bijvoorbeeld aan geen interesse te hebben in zonnepanelen op dak, de prioriteit ligt op andere aspecten van het bedrijf. Zonnepanelen zijn geen “core-business” voor veel pandeigenaren.

Baas over eigen dak

Het is ook een optie om het dak te verhuren aan een andere partij die de zonnepanelen aanlegt en beheert. De dakeigenaar ontvangt dan een vergoeding voor het beschikbaar stellen van zijn dak, bijvoorbeeld aan de hand van een vaste prijs per paneel. Deze tweede partij kan een ontwikkelaar zijn, maar ook een lokale energiecoöperatie. Dit kan juridisch geregeld worden door het recht van opstal. Een geluid wat je over deze constructie regelmatig hoort, is dat de eigenaar zelf de verantwoordelijkheid over zijn dak wil behouden. Het dak verhuren kan dus als een belemmering voelen voor de dakeigenaar.

Angsten

In het afgelopen jaar zijn in de media diverse branden bij zonne-installaties in het licht gekomen. Deze berichten wakkeren angsten aan bij gebouweigenaren. Een veilige schil om de bedrijfsactiviteit is noodzakelijk. Het zijn sporadische berichten met veel impact. Veel installaties worden wel correct geïnstalleerd. Ook verzekeraars geven helaas nog altijd onvoldoende gekwalificeerd advies en wakkeren angsten aan. Bij juiste installatie is iedere installatie te verzekeren. Tot slot heerst er ook de gedachte dat zonnepanelen het nieuwe asbest zou zijn en in de toekomst niet recyclebaar, zodat het verwijderen van het product in de toekomst erg kostbaar zal zijn.

Toestemming van de eigenaar

Belangrijk om te beseffen is dat de eigenaar van het bedrijfspand altijd toestemming moet verlenen om zonnepanelen op het dak te realiseren. De eigenaar heeft de uiteindelijke bevoegdheid. Het kan dus ook voor komen dat het bedrijf dat het pand huurt interesse heeft in zonnepanelen, maar deze niet kan realiseren omdat de eigenaar hiervoor geen toestemming geeft. Ook deze belemmering is aangehaald door een van de gesproken ondernemers.

Overige belemmeringen

Daarnaast kunnen er uiteraard per bedrijf of bedrijfspand overige belemmeringen spelen.

3.2

Wat kan ondernemers helpen om de stap naar zonnepanelen te maken?

Ondernemers zijn helemaal vrij in de keuze wel of geen zonnepanelen op dak te leggen. Daarom is de vraag wat ondernemers kan helpen om ervoor te kiezen wel zonnepanelen te realiseren heel interessant.

Informeren en enthousiasmeren

Het informeren en enthousiasmeren van ondernemers door een onafhankelijke partij is een belangrijke stap. Ondernemers krijgen kennis van de mogelijkheden en de voordelen van zonnepanelen op dak. Ook draagt het bij aan de bewustwording. Informeren kan op allerlei manieren, zoals via de krant, mail, brief, sociale media, bijeenkomsten en een-op-een. Ook de afzender kan hiervan verschillen, denk aan de provincie, adviesbureau, gemeente, bedrijfsvereniging of een energiecoöperatie.

Lokale netwerken kunnen hier ook een mooie rol in spelen. Denk bijvoorbeeld aan een bedrijfsvereniging die haar leden enthousiasmeert om samen aan de slag te gaan. Collectief optrekken kan ook financiële voordelen met zich meebrengen, zoals het gezamenlijk inkopen van panelen.

Advies en ontzorging

Aangezien de prioriteit van ondernemers voornamelijk ligt bij de bedrijfsvoering, kan ontzorging of gedeeltelijke ontzorging het aantrekkelijker maken om de stap naar zonnepanelen op dak te nemen. Zo hoeft men zich niet per se uitgebreid te verdiepen in de materie van bijvoorbeeld het doen van een SDE+(+) aanvraag, het uitzoeken van een installateur of het kiezen van het type panelen. Of hoeft men niet op zoek te gaan naar een goede partij, maar wordt deze mogelijk gelijk voorgesteld. Ontzorging- en stimuleringsprojecten zorgen ervoor dat de juiste kennis en kunde beschikbaar is en dat dakeigenaren daar gebruik van kunnen maken. Op deze manier wordt er ook snel inzichtelijk gemaakt wat de mogelijkheden zijn en krijgt de dakeigenaar een concreet beeld van de voordelen en wat het hem kan opleveren. Deze behoefte is ook onderschreven door enkele ondernemers die gesproken zijn. Daarbij gaven ondernemers ook aan behoefte te hebben aan kennis en advies over de bouwtechnische geschiktheid van het pand voor zonnepanelen en informatie over verzekeringen.

Provincie Gelderland is in 2019 het traject Verzilver uw dak gestart. Dit met het doel om een extra impuls te geven aan de realisatie van grootschalige zonnepanelen op bedrijfsdaken. In het kader hiervan heeft gemeente West Betuwe samen met adviesbureau Over Morgen en Energie Samen Rivierenland een informatiebijeenkomst georganiseerd.

Financiële middelen

Zoals eerder aangegeven gaat het realiseren van zonnepanelen gepaard met grote investeringen. Financiële middelen kunnen mogelijk belemmeringen wegnemen voor dakeigenaren. Deze financiële middelen zijn bijvoorbeeld:

- SDE+(+) subsidie;
- De Groeiversneller zon. Met een voucher Zon van De Groeiversneller Zon kan men advies inhuren om van een SDE+ beschikking naar een bedrijfsdak met zonnepanelen te komen. Hierdoor kan een deel van de advieskosten vergoed worden⁹. Deze voucherregeling maakt deel uit van het traject Verzilver uw dak van provincie Gelderland.

3.3

Wat kan de gemeente hierin betekenen?

Er zijn dus verschillende manieren denkbaar om ondernemers te ondersteunen bij de keuze om zonnepanelen op het bedrijfsdak te realiseren. Wat kan de gemeente hierin betekenen?

Informeren en enthousiasmeren

De gemeente kan een rol pakken in het informeren en enthousiasmeren van ondernemers. Gemeente West Betuwe zet hier al op in, door bijvoorbeeld het traject Verzilver uw dak onder de aandacht te brengen. Een van de ondernemers gaf aan dat hier meer op ingezet kan worden.

⁹ Bron: <https://oostnl.nl/nl/zon>

Wijzen op advies- en ontzorgingsprojecten

Gemeente West Betuwe kan ook een rol spelen in het actief wijzen op de beschikbare advies- en ontzorgingsprojecten. Hierdoor zijn ondernemers en inwoners op de hoogte van wat er speelt in de gemeente en waar ze eventueel terecht kunnen. De gemeente kan dit ook faciliteren. Zo heeft gemeente West Betuwe in het kader van Verzilver uw dak samen met Energie Samen Rivierenland en Over Morgen een informatiebijeenkomst georganiseerd. De gemeente zou er eventueel voor kunnen kiezen om deze rol uit te breiden door bijvoorbeeld de accountmanagers die bij de bedrijven over de vloer komen hierop te laten wijzen.

Ook is elke week Het Energieloket geopend voor advies voor inwoners en ondernemers. Hier verwijst de gemeente naar op de gemeentelijke website.

Partijen met elkaar in verbinding brengen

De gemeente kan ook een verbindende rol vervullen. Er zijn verschillende partijen binnen de gemeente die interesse hebben in zonnepanelen op bedrijfsdaken, denk bijvoorbeeld aan energiecoöperaties, bedrijven en lokale installateurs. De gemeente kan deze partijen bij elkaar brengen, zodat ze gezamenlijk aan de slag kunnen. Dit ontzorgt dakeigenaren ook, omdat ze zo gekoppeld worden aan enthousiaste en kundige partijen. Deze partijen kunnen bijvoorbeeld ondersteunen bij de dakconstructieberekening, vragen omtrent verzekeringen en de financiële haalbaarheid. Deze behoefte kwam ook naar boven bij de gesprekken met meerdere ondernemers.

Tot slot, gaf een van de ondernemers aan dat men zich weleens afvraagt of er voldoende netcapaciteit beschikbaar is. Hij opperde het idee dat de gemeente er mogelijk in kan faciliteren om van tijd tot tijd de stand van zaken omtrent netcapaciteit te communiceren in samenwerking met de netbeheerder.

Ieder dak een aanbod – geheel ontzorgen

Ervaring leert dat iedere ondernemer wil weten “what’s in for me”. Daarom kan de gemeente kiezen om voor daken concreet de investeringssom en terugverdientijd inzichtelijk te (laten) maken en de dakeigenaar dit toesturen. Hiermee worden ondernemers direct bekend met de cijfers en het gemak om extra inkomsten te generen en zo bij te dragen aan een duurzamer Nederland.

Daarnaast kan de gemeente faciliteren in het uitvoeren van een constructief haalbaarheidsonderzoek waarbij direct de staat van de dakhuid etc. wordt onderzocht. Allemaal ontzorging om ervoor te zorgen dat de dakeigenaar er wél mee aan de slag wil gaan en minder bezwaren ziet.

Eisen stellen aan nieuwe bedrijfsgebouwen

Vanuit de gemeente kan het bij de vergunningverlening van nieuwe bedrijfsgebouwen een vereiste zijn dat de dakconstructie berekend is op een zonnepaneleninstallatie op het dak. Op deze manier kan voorkomen worden dat de dakconstructie in de toekomst een belemmering vormt.

Zonnepanelen op erf

Een suggestie om te onderzoeken is om dakeigenaren naast het beschikbare dakoppervlak de gelegenheid te geven om een stukje erf / grond te gebruiken om daarmee de financiële businesscase rond te krijgen, zonder het volgen van uitgebreide en ingewikkelde ruimtelijke / omgevingsvergunningsprocedures.

De toegevoegde waarde van Over Morgen.

Energieke ruimdenkers en versnellers. Adviseurs die zichtbare oplossingen bieden voor een betere en toekomstbestendige leefomgeving. Oplossingen met blijvende maatschappelijke impact.

We bundelen de krachten van mensen en organisaties met ambities in de leefomgeving. We organiseren samenwerking, ondersteunen bij investeringsbeslissingen, brengen inzichten met onze toepassingsgerichte informatieproducten en realiseren programma's, plannen en projecten. Dit doen we door inzet van onze expertise, slimme producten en doortastende strategieën. Zo zorgen we dat veranderingen uitgroeien tot blijvende verbeteringen, met maatschappelijke impact.

Visie en strategie

Over Morgen maakt visies en plannen voor de leefomgeving. Wij stellen energieviesies, gebiedsviesies en omgevingsvisies op samen met ondernemers, bewoners, organisaties en overheden. De eindgebruiker en de kracht en identiteit van het gebied staan altijd centraal. Om de ambities uit de visie te realiseren, vertalen wij deze door in een uitvoeringsprogramma en adviseren wij over de uitvoeringsstrategie en organisatie. De visies en programma's zijn voor ons geslaagd als ze een vliegwiel voor duurzame samenwerking zijn.

Proces- en projectmanagement

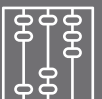
Over Morgen brengt verbindend procesmanagement en daadkrachtig projectmanagement. In de geest van de Omgevingswet organiseren wij samenwerkingen vanuit ieders waarde, belang, inspiratie en energie. Door onze onafhankelijke rol en strategische en analytische vaardigheid zijn we in staat om dit te analyseren, keuzes voor te leggen en met creativiteit op inhoud en proces belangen te verbinden naar nieuwe oplossingen. Denken en doen gaan daarbij hand in hand.

Analyse en inzicht

Over Morgen maakt slim gebruik van data bij haar advisering. Wij analyseren (big) data en visualiseren de resultaten op een begrijpelijke en aantrekkelijke manier. Zo geven wij inzichten die bijdragen aan de oplossingen voor de vraagstukken in onze leefomgeving. Onze toepassingsgerichte informatieproducten zijn op GIS gebaseerd. Ze identificeren kansen en verbinden partijen. Informatieproducten van Over Morgen zijn onder andere: de energietransitie atlas, de leegstandsmonitor, de zonnewijzer en een voorspelmodel voor elektrisch vervoer.

Financiële sturing

Over Morgen heeft financiële expertise op het vlak van gebiedsvernieuwing, vastgoed en energietransitie. Voor Over Morgen gaan deze businesscases verder dan het ramen van kosten en opbrengsten. Samen met onze opdrachtgevers zoeken we naar een financieel arrangement, dat naast haalbaar en financieerbaar ook een acceptabel risicoprofiel kent. Vanuit gedrevenheid committeren wij ons aan projecten en dagen mensen uit om met elkaar naar financiële oplossingen te zoeken.

Cocreatie & participatie

Over Morgen organiseert samenwerkingen. Samenwerkingen tussen gebruikers, initiatiefnemers, professionele organisaties en overheden. Wij mobiliseren maatschappelijke kracht en geven ruimte aan eigen initiatief, innovatie en ondernemerschap. Voor de organisatie van cocreatie en de participatie van (nieuwe) partijen zetten we frisse en vernieuwende werkvormen en instrumenten in. Samen zetten we kansen om naar haalbare oplossingen.